

คำถาม - คำตอบเกี่ยวกับปัญหาเรื่องท้องวัยรุ่น

จดหมายจากผู้ไม่ประสงค์จะออกนาม อ้างถึงบทความวิชาการในวารสารปีที่ 24 ฉบับที่ 3 เกี่ยวกับเรื่อง “การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น หนึ่งในเป้าหมาย - หนึ่งในแผนงาน” อ่านแล้วเกิดข้อสงสัย และส่งข้อสอบถามมาดังต่อไปนี้

คำถามที่ 1. ถ้าประเทศไทยไม่สามารถลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นลงให้ได้ภายใน 10 หรือ 20 ปีข้างหน้า จะส่งผลอย่างไรต่อคนในสังคมบ้าง เพราะอะไร

คำตอบ: ส่งผลในทางที่เป็นปัญหาอย่างแน่นอน ทั้งตัววัยรุ่นเอง ทารกที่คลอดออกมา ครอบครัว และประเทศชาติโดยรวม

ผลต่อวัยรุ่นที่เห็นได้ชัดเจนคือ การต้องหยุดเรียน (เพราะปัญหาการไม่ยอมรับของโรงเรียนและสังคมในการเรียนต่อ และเพราะการต้องใช้เวลาดูแลลูก) ทำให้ลดโอกาสที่จะได้ศึกษาชั้นสูงหรือมีงานรายได้ดีในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านสุขภาพจิตจากความเครียด ทั้งทางปัญหาร่างกายและจิตใจ หลายรายไปทำแท้ง ก็พบปัญหาสถานที่ให้บริการจำกัด ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก และบางรายเกิดปัญหาแทรกซ้อนจนถึงแก่ชีวิต

ส่วนทารกที่คลอดมา พบว่า ทารกของแม่วัยรุ่นมีความเสี่ยงต่อปัญหามากมาย เช่น อัตราตายของทารกสูงขึ้น น้ำหนักแรกเกิดต่ำ โลหิตจาง ภาวะทุพโภชนาการ ในช่วงที่อยู่ในครรภ์และหลังคลอด ได้รับนมแม่น้อยกว่าสภาพที่อยู่อาศัยไม่ดี มีแนวโน้มเจ็บป่วยมากกว่า มีพัฒนาการล่าช้า มีปัญหาเชิงพฤติกรรมและปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมายเมื่ออายุมากขึ้น

ส่วนสังคมต้องประสบปัญหาในการช่วยเหลือวัยรุ่นตั้งครรภ์ บริการฝากครรภ์ที่เพิ่มขึ้น บริการยุติการตั้งครรภ์ที่หน่วยงานทางสาธารณสุขไม่ยอมทำ ภาครัฐและมูลนิธิเอกชนต้องรับภาระหาคะรอบคุณธรรม รวมถึงการเสียงบประมาณในการจัดบริการสงเคราะห์แก่ทั้งแม่และทารก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสงเคราะห์ดูแลทารกที่ถูกทอดทิ้ง

ส่วนปัญหาทางเศรษฐกิจจะเกี่ยวเนื่องจากรายได้ประชาชาติและรายได้ของรัฐที่จะลดลง เพราะรัฐเก็บรายได้ได้น้อย ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนหนึ่งมีรายได้ต่ำ เนื่องจากไม่สามารถศึกษาได้ถึงระดับที่จะประกอบอาชีพแล้วมีรายได้สูง ๆ

คำถามที่ว่า จะให้ไทยลดอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นลงนั้น ถ้ามองคล้ายกับว่า สถานการณ์กำลังทรงตัวและต้องทำให้ลดลง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ปัญหา กำลังมีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยสังเกตจากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งพบว่า มีสัดส่วนวัยรุ่นที่มีประสบการณ์ทางเพศเพิ่มสูงขึ้น โดยเร็วและต่อเนื่อง เช่น จากข้อมูลการสำรวจของสำนัก-ระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีสัดส่วนผู้มีเพศสัมพันธ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.0 เป็นร้อยละ 20.0 ในเวลา 10 ปี ส่วนนักศึกษา ปวช. ปีที่ 2 มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.0 เป็นกว่าร้อยละ 45.0 ในเวลาเพียง 8 ปีเท่านั้น

ปัจจุบัน สังคมไทยกำลังประสบปัญหาคนเกิดน้อย และสัดส่วนผู้สูงอายุกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาท้องวัยรุ่นกำลังทำให้คนไทยที่เกิดน้อยอยู่แล้วให้เป็นคน

ที่ด้อยคุณภาพ ดังนั้น ถ้าแก้ปัญหานี้ไม่ได้ ในอนาคตอีก 10 หรือ 20 ปีข้างหน้า ปัญหาทางสังคมจะมีความรุนแรงอย่างแน่นอน

คำถามที่ 2. บทเรียนของการขับเคลื่อนโครงการดูยางอนามัย 100% ที่สำคัญๆ คืออะไร จะเอามาใช้กับกรณีการลดอัตราการท้องในวัยรุ่นได้ไหม อย่างไรบ้าง

คำตอบ: ไม่น่าใจเหมือนกันว่า จะเอาบทเรียนเรื่องดูยางอนามัย 100% มาแก้ปัญหาท้องวัยรุ่นได้ เพราะลักษณะของปัญหาต่างกัน เรื่องของดูยาง 100% นั้น เป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนเพียงคนเดียว (คือหญิงบริการทางเพศ) ซึ่งให้บริการแก่ลูกค้านับล้านๆ ถือเป็น การควบคุมด้านอุปทาน (หรือ supply control) แต่เรื่องท้องวัยรุ่นนั้น จะต้องคุมอุปสงค์ (demand) ของวัยรุ่นเป็นล้านๆ จึงทำได้ยากมาก

อย่างไรก็ดี สิ่งที่จะเอามาใช้ได้คือหลักการ เพราะโครงการดูยางอนามัย 100% นั้น มีสมมุติฐานว่าประเทศชาติจะไม่สามารถควบคุมปัญหาและสถานการณ์โรคได้ด้วยการให้ความรู้ (เช่น รมรณรงค์ให้สูขศึกษา ให้ข้อมูลข่าวสาร) แล้วหวังให้ผู้รับข่าวสารไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพราะมองว่า มันไม่ได้ผล กรณียาเสพติด บุหรี่ เหล้า เป็นตัวอย่างที่ดี เพราะถ้าไปถามใครต่อใครว่า ยาเสพติดเป็นอย่างไร คนทุกคนก็จะตอบว่า เป็นสิ่งไม่ดี แต่ผู้เสกก็ไม่ลดลง มียอดจำหน่ายยาเสพติดในระดับสูงอยู่ตลอดเวลา ปัญหาบุหรี่และเหล้าก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นโครงการดูยางอนามัย 100% จึงใช้วิธีปรับสภาพแวดล้อมให้ผู้ซื้อบริการทางเพศไม่สามารถหาซื้อบริการที่ไม่ต้องใช้ดูยางอนามัยได้ หลักการของมาตรการแบบนี้ทางวิชาการเขาเรียกว่า มาตรการเชิงโครงสร้าง หรือ structural intervention ดังนั้น การแก้ปัญหาท้องวัยรุ่นจึงไม่น่าจะได้ผลด้วยการให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องปรับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัววัยรุ่นให้ลดโอกาสที่จะมีเพศสัมพันธ์กัน เช่น การสอดส่องอย่างใกล้ชิดของพ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และสังคมโดยรวม

ซึ่งรวมไปถึงการจัดระเบียบสังคม เช่น หอพักแยกเพศ มีกิจกรรมที่วัยรุ่นสนใจแล้วไม่ไปฝึกฝนหมกมุ่นเรื่องเพศ การไม่ให้วัยรุ่นต่างเพศกันได้มีโอกาสอยู่ด้วยกันสองต่อสองในที่ลับตา การสร้างวัฒนธรรมที่เสริมอำนาจต่อรองให้วัยรุ่นสตรีสามารถปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์หากฝ่ายชายไม่ใช้ดูยางอนามัย รวมถึงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ป้องกันการตั้งครรภ์ให้แพร่หลายและเข้าถึงได้ง่าย เช่น ดูยางอนามัย และฮอร์โมนคุมกำเนิด เป็นต้น

คำถามที่ 3. ขอคำแนะนำฝากถึงสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาท้องวัยรุ่นในประเทศไทย

คำตอบ: เรื่องของโรคเอดส์และท้องวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กัน เพราะส่วนใหญ่มาจากสาเหตุทางพฤติกรรมแบบเดียวกัน คือ เพศสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมในปัจจุบันเอื้อต่อการกลับมาของโรคเอดส์ และการขยายตัวของปัญหาท้องวัยรุ่น ปัจจุบันประเทศไทยมีวัยรุ่นคลอดปีละกว่า 1 แสนคน คิดเป็นอัตราประมาณ 53.0 ต่อวัยรุ่นหนึ่งพันคน ซึ่งนับเป็นอัตราที่สูงมาก ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วล้วนแต่มีอัตราต่ำกว่า 30.0 ต่อพัน (สิงคโปร์มีรายงานอัตรา 4.0 ต่อพัน และญี่ปุ่น 5.0 ต่อพัน) นี้ยังไม่นับจำนวนวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์แล้วไปทำแท้ง ซึ่งคาดว่าน่าจะมีอยู่ปีละหลายหมื่นคน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาที่กล่าวถึงนี้ ได้แก่ความเหินห่างระหว่างพ่อ-แม่กับลูก (เนื่องจากการทำงานหรือการศึกษา) การเข้าถึงสื่อวัยรุ่นทางเพศอย่างสะดวกผ่านทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงสภาพความยอมรับของสังคมต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น ละครโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ล้วนแต่ส่งผลให้วัยรุ่นมีความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ได้มากขึ้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ดูเหมือนว่า โอกาสป้องกันและควบคุมปัญหาท้องวัยรุ่นทำได้ยากมาก และเท่าที่ประเทศไทยได้รณรงค์เรื่องท้อง-วัยรุ่นมา 4 - 5 ปี ก็ดูเหมือนจะยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะทำได้ผล

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ ซึ่งมีสภาพปัญหาทางสังคมคล้ายคลึงกับประเทศไทย พบว่า สามารถลดปัญหาท้องวัยรุ่นลงได้อย่างแน่นอน เช่น ในประเทศอังกฤษ สามารถลดอุบัติการณ์ของท้องวัยรุ่นลงได้กว่าร้อยละ 40.0 ภายในเวลาเพียง 10 ปี มาตรการที่ใช้นั้น ศาสตราจารย์อิงแฮมแห่งมหาวิทยาลัยเซาท์แอมตัน ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้ ในประเทศอังกฤษ ได้มาบรรยายให้คนไทยฟังในการประชุมสัมมนาแห่งชาติเรื่องท้องวัยรุ่นที่ศูนย์ประชุม-อิมแพ็ค เมืองทองธานี เมื่อเดือนกันยายน 2557 ที่ผ่านมาบอกว่า สามารถลดปัญหาท้องวัยรุ่นได้โดยอาศัยมาตรการที่เรียกว่า กงล้อแห่งความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยการทำงานร่วมกันและประสานงานกันในการดำเนินภารกิจ 9 ด้าน ที่สำคัญได้แก่ การเน้นบทบาทครอบครัวโดยการสนับสนุนให้พ่อ-แม่ ผู้ปกครองพูดคุยเรื่องเพศกับวัยรุ่น การสอนเพศศึกษา และสัมพันธ์ภาพวัยรุ่นในโรงเรียน และสถาบันอุดมศึกษา การจัดบริการอนามัยเจริญพันธุ์ และคุมกำเนิดที่เป็นมิตร การเข้าถึงอุปกรณ์คุมกำเนิดในสถานศึกษา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบัน หลายองค์กรในประเทศไทย ได้แก่ กรมกิจการเด็กและเยาวชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. สำนักงานอนามัยเจริญพันธุ์ของกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ หรือ UNFPA มูลนิธิแพथทูเฮลท์ และอีกหลายองค์กรก็ กำลังร่วมกันขับเคลื่อนงานไปในทิศทางที่คล้ายคลึงกับมาตรการดำเนินงานของอังกฤษ

อย่างไรก็ตาม ชีวิตวัยรุ่นนั้น ต้องใกล้ชิดกับครอบครัว (พ่อ-แม่) และสถานศึกษา ดังนั้น ทั้งครอบครัว (ก็คือประชาชนทุกระดับในสังคม) และสถานศึกษาทุกแห่ง

จะต้องมีบทบาทนำ เป็นเจ้าภาพหลักในเรื่องนี้ โดยองค์กรท้องถิ่นและองค์กรชุมชน ต้องหันมาร่วมมือกันแก้ไขปัญหาสำคัญของชาติ คือเรื่องท้องวัยรุ่นนี้ ให้ได้ผลเรื่องนี้จึงถือเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน

อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การส่งเสริมการใช้ถุงยางอนามัยในวัยรุ่น เรื่องนี้ถือเป็นความจำเป็นรีบด่วน เพราะในเมื่อวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันมากขึ้น การจะไปลดเพศสัมพันธ์ลงโดยทันทีนั้น น่าจะเป็นเรื่องยาก ดังนั้น จะต้องทำอย่างไรก็ได้ให้มีเพศสัมพันธ์แล้วไม่ท้อง ไม่ติดเชื้อเอชไอวี คำตอบคือ ถุงยางอนามัย ตัวอย่างในประเทศตะวันตกที่เห็นได้บ่อยๆ จากภาพยนตร์ ก็คือ วัยรุ่นเขาอาจมีเพศสัมพันธ์ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงหรือมากกว่าวัยรุ่นในประเทศไทย แต่อัตราการตั้งครรภ์และการคลอดในวัยรุ่นน้อยกว่าไทยมาก แสดงว่า เขามีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ซึ่งวัยรุ่นไทยน่าจะเอาเป็นตัวอย่าง ถุงยางอนามัยเคยเป็นพระเอกในการปกป้องคนไทยหลายล้านคนจากโรคเอดส์มาแล้ว ถึงคราวต้องฟุ้งฝันอีกครั้ง ซึ่งขณะนี้ ทางภาครัฐได้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมถุงยางอนามัยมากขึ้น ถึงกับให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ถุงยางอนามัยแห่งชาติขึ้น วัยรุ่นทั้งหลายจึงควรให้ความร่วมมือกับยุทธศาสตร์นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัยรุ่นสตรีที่จะยึดเอาถุงยางอนามัยเป็นเครื่องต่อรอง โดยให้ฝ่ายชายใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์เพื่อป้องกันตัวเองไม่ต้องประสบกับปัญหาการตั้งครรภ์และยังมีผลในการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีด้วย ทั้งนี้ขอให้พยายามทำความเคยชินโดยให้ใช้ไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน และเมื่อมีคู่ครองเป็นฝั่งเป็นฝา และมีบุตรธิดาครบตามต้องการแล้ว ถ้ายังอยากจะใช้ถุงยางอนามัยต่อไปเรื่อยๆ ตามความเคยชิน ก็จะเป็นผลดีต่อตนเองและต่อประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง

วิวัฒน์ โรจนพิทยากร

บรรณาธิการ